

**SAMEN WERKEN AAN HERSTEL EN BEWAKING
VAN DE GRONDWATERBALANS IN BRABANT**

AFSPRAKENKADER BEREGENINGSBELEID

Bestuurlijk Afsprakenkader Beregeningsbeleid Noord-Brabant

I. Preambule

Een van de eerste projecten die voortvloeit uit het Grondwaterconvenant, welke op 15 december 2021 is ondertekend door 13 partijen in Noord-Brabant, is de herziening van het beregeningsbeleid. Dit beleid geeft, samen met andere onderdelen uit het Grondwaterconvenant, invulling aan het doel om in de periode tot 2027 de grondwaterstanden in Noord-Brabant te verhogen door de onttrekkingsbehoefte te verminderen, meer water aan te vullen en minder water te onttrekken. Nieuw beregeningsbeleid is daarbij pas echt effectief als ook de andere onderdelen van het Grondwaterconvenant worden gerealiseerd. Het Grondwaterconvenant, en daarmee ook het beregeningsbeleid, vindt zijn wettelijke grondslag in de Wet natuurbescherming, Waterwet, en Europese Kaderrichtlijn Water. De waterschappen zijn bevoegd gezag voor dit beregeningsbeleid.

Bij de herziening van het beregeningsbeleid zijn een projectgroep en bestuurlijke werkgroep samengesteld uit de volgende partijen: Waterschappen Brabantse Delta, De Dommel en Aa en Maas, Provincie Noord-Brabant, ZLTO, Brabantse Milieufederatie, Natuurmonumenten, en Staatsbosbeheer. In september en oktober zijn de contouren van het nieuwe beregeningsbeleid – onder de noemer ‘houtschoolschets beregeningsbeleid’ – besproken (consultatie) binnen de deelnemende organisaties. Aangedragen reacties zijn verzameld en van een reactie voorzien in een commentaartabel die bij de bestuurlijke werkgroep en projectgroep in bezit is. De houtschoolschets is hierop aangepast en uitgewerkt tot ‘Concept Beregeningsbeleid Noord-Brabant 1.0’ (zie Bijlage 1).

De uitkomst van de consultatie is dat we toe willen werken naar nieuw beregeningsbeleid conform de houtschoolschets (vanaf nu: ‘Concept beregeningsbeleid 1.0’), met inachtneming van de in de consultatie aangedragen aandachtspunten. Er zijn zorgen aangedragen over de uitvoerbaarheid van de voorgenomen lijn, de uniformiteit en uitlegbaarheid en de zekerheden voor zowel landbouw als natuur. Ook is er de oproep om niet te wachten tot de invoering van het nieuwe beleid definitief is, maar nu al aan de slag te gaan met zaken die meteen bijdragen aan herstel van de grondwaterbalans en bijdragen aan het beperken van de directe negatieve gevolgen van onttrekken van grondwater op kwetsbare natuur.

Uiteindelijk betekent nieuw beregeningsbeleid een wijziging van de keur van de waterschappen. Op dit moment zijn er nog te veel onzekerheden om een keurwijziging definitief te maken. Er moeten nog veel zaken uitgezocht, met name op het vlak van:

- Juridische aspecten;
- Hydrologische onderbouwing;
- Niet-agrarische onttrekkingen;
- Vergunning, toezicht en handhaving;
- Praktische uitvoering.

We kiezen er om bovenstaande redenen voor om de afspraken tot nog toe vast te leggen in dit afsprakenkader. Het afsprakenkader heeft tot doel om de richting van het nieuwe beregeningsbeleid voor de lange termijn vast te leggen en tegelijkertijd afspraken te maken over de acties die we op korte termijn (2023) willen uitvoeren. Centraal daarin staan de pilots waarvoor de waterschappen initiatiefnemer zijn, waarin we de ideeën uit het Concept Beregeningsbeleid 1.0 in de praktijk gaan testen en met die ervaringen het voorgenomen beregeningsbeleid weer aanscherpen. We hanteren dit afsprakenkader daarom als jaarplan voor 2023 en maken in het najaar van 2023 nieuwe afspraken voor de jaren erna.

II. Overwegingen

- a. De grondwatervoorraad van Brabant staat al lange tijd onder druk, wat zich vertaalt in toenemende waterschaarste in droge tijden, afname van grondwaterstanden, diepe stijghoogten, en droogvallende beeksystemen in de zomer.
- b. Toenemende weersextremen vragen enerzijds om maatregelen ter voorkoming van wateroverlast, en anderzijds om maatregelen ter voorkoming van watertekorten.
- c. De problematieken van droogte en verdroging zijn ernstig en urgent. Het advies 'Zonder water, geen later' schetst de opgave en oplossingsrichtingen richting het jaar 2040.
- d. In het Grondwaterconvenant 2021-2027 erkennen 13 Brabantse partijen het gedeelde belang van herstel van de grondwaterbalans. De ondertekenaars van dit afsprakenkader zijn ook deelnemers aan het Grondwaterconvenant.
- e. In het convenant zijn afspraken gemaakt over te nemen stappen om de grondwaterbalans te herstellen.
- f. Onderdeel van deze afspraken is het aanpassen van het beregeningsbeleid. Onttrekkingen ten behoeve van beregening van openbaar groen, landbouwgronden en sportvelden verlagen grondwaterstanden, wat in tijde van droogte leidt tot verdere verdroging van de bodem en daarmee gepaard gaande achteruitgang van kwetsbare natuur.
- g. Op het perceel komt alles samen. Beregening is een onderdeel van de agrarische bedrijfsvoering, en moet daarom in een brede maatschappelijke context worden geplaatst.
- h. Verminderen van grondwateronttrekkingen voor beregening gaat over het verkleinen van de onttrekkingsbehoefte door water beter vast te houden in de bodem en zuiniger om te gaan met water.
- i. Oplossing van het probleem is niet mogelijk door enkel het beregeningsbeleid aan te passen. Actie is dus ook vereist op andere onderdelen van het grondwaterconvenant.
- j. Beregeningsbeleid is kaderstellend voor de onttrekkingen en stimulerend voor waterconservering.

III. Afspraken

III.1 Algemeen

- Partijen omarmen de kwantitatieve doelstelling voor beregeningsbeleid uit 'Zonder water, geen later', onder voorwaarde dat andere convenantpartners dat ook doen voor hun deel. De snelheid en bijdrage vanuit beregeningsbeleid moet in verhouding staan tot andere onderdelen van het convenant.
- Voor beregening betekent dat een verminderde onttrekking van 20-40 mln m³/jaar in een droog jaar ten opzichte van de ongeveer 100 mln m³/jaar die nu in een droog jaar onttrokken wordt (zie tekstkader).
- Het richtjaar van 'Zonder water, geen later' is 2040. Wij zien mogelijkheden om bovenstaande reductie al in 2027 bij de inwerkingtreding van het nieuwe beleid te bereiken, waarbij we wel de volledige uitvoering van de acties in het grondwaterconvenant nodig hebben, omdat daardoor de beregeningsbehoefte sterk verminderd wordt.
- Het maakt uit wáár de onttrekkingen ten behoeve van beregening verminderd. We hebben oog voor gebiedsgerichte verschillen en zien de hydrologische randvoorwaarden voor de natuur die volgen uit de Wet natuurbescherming en Kaderrichtlijn Water als uitgangspunten. Focus ligt daarbij op de reductie van de onttrekkingen in zones rondom kwetsbare natuur.

- We werken jaar na jaar toe naar de reductiedoelstelling van 20-40 mln m³ in 2027. We wachten niet tot de invoering van het nieuwe beleid, maar zetten acties in gang die direct resultaat opleveren.

Uit “Zonder water, geen later”:

“De onttrekkingen van de landbouw voor beregening vinden met name op een gevoelig moment plaats. Er wordt juist in tijden van neerslagtekort aan het (grond)watersysteem ‘getrokken’, met als gevolg wegzakkende grondwaterpeilen en kwelstromen. Wanneer op die momenten de onttrekkingen kunnen afnemen, komt dat andere grondwaterafhankelijke functies ten goede. Vermindering van de effecten begint met het verhogen van grondwaterstanden op perceelniveau, zodat de irrigatiebehoefte afneemt, en het vergroten van het waterleverend vermogen van de bodem. Daarna volgt het verminderen van onttrekkingen in droge tijden. Afhankelijk van de droogtesituatie, staat de landbouw voor een **besparingsopgave van 20 tot 40 miljoen m³** (reductie van circa 40%, met name in aanhoudend droge periodes) uit grondwater. Die besparingsopgave kan voor een groot deel gerealiseerd worden door een combinatie van aangepaste bedrijfsvoering op basis van het vakmanschap van de boer (bodembeheer, gewaskeuze, verschillende irrigatietechnieken), en de inzet van alternatieve bronnen, zoals extra aanvoer van oppervlaktewater en gezuiverd effluent (voor zover deze bronnen beschikbaar zijn).”

- Om richting te geven aan de beleidsvorming hebben partijen in de houtskoolschets een aantal uitgangspunten voor nieuw beregeningsbeleid bepaald. Zo werken we aan goed uitvoerbaar, uitlegbaar en handhaafbaar beleid, zonder te grote administratieve lasten. Het ‘voor wat, hoort wat’ principe staat centraal om ondernemers voldoende toekomstperspectief te geven. Hierbij hoort dat ondernemers beloond worden voor hun inzet op gebied van waterconservering, -infiltratie en -vasthouden.
- In verschillende projecten geven waterschappen en agrariërs al invulling aan meer waterconservering en het verkleinen van de onttrekkingsbehoefte. Deze initiatieven willen we versterken. Het Bedrijfsbodem- en Waterplan zien we hierbij als belangrijk hulpmiddel. De inschatting is dat we daarmee uiterlijk in 2026 90% van de agrarisch ondernemers met een onttrekking kunnen bereiken. De focus ligt daarbij op het gehele grondwatersysteem, waarbij onderscheid in beschermd en flexibel gebied vooralsnog behouden blijft.
- Het Bedrijfsbodem- en waterplan (BBWP) is in het grondwaterconvenant als voorwaarde benoemd voor beregening in 2027. Maatregelen in het BBWP zijn daardoor niet vrijblijvend.
- Het beleid moet duidelijkheid bieden aan de individuele ondernemer en houdbaar zijn voor de komende generatie.

III.2 Hydrologische onderbouwing

- De partijen zien twee mogelijkheden om te voldoen aan de wettelijke randvoorwaarde dat gewerkt wordt naar een gezonde evenwichtssituatie van het grondwater
 1. Sturen op grondwaterstanden en het instellen van onttrekkingsverboden (regionale afspraken), of
 2. Werken met beregeningsruimte bij aanvang groeiseizoen (individuele afspraken), waarbij een onttrekkingsverbod alleen in beeld is bij extreme droogte.
- In de houtskoolschets zijn de belangrijkste voor- en nadelen van beide varianten uitgewerkt. Voor beide geldt dat de hydrologische onderbouwing van ofwel beregeningsruimte ofwel minimum grondwaterpeilen essentieel is. Hier is nog nader onderzoek nodig. Hydrologische vereisten vanuit de Wet Natuurbescherming en de Waterwet (KRW) vormen het uitgangspunt.

- De betrokken partijen verschillen nog van inzicht over welke variant het meest geschikt is voor nieuw Brabant-breed beleid. Om daar een keuze in te kunnen maken, is praktijkervaring nodig. Daarom gaan we beide varianten testen in pilotgebieden. Zo leren we welke variant waar, hoe het beste werkt.
- In genoemde pilots doen we ervaring op hoe de hydrologische randvoorwaarden voor natuur kunnen vertalen naar een ondergrens van de grondwaterstand in de bufferzones, waarop beregeningsruimte en onttrekkingsverbod worden gebaseerd. De waterschappen ontwikkelen deze methodiek samen met provincie, BMF / TBO's, ZLTO en relevante stakeholders in de gebieden.

III.3 Uitvoeren pilots van de 2 varianten

- Waterschap Aa en Maas gaat in 2023 rond de Peelvenen aan de slag met het uitvoeren van een pilot waarin variant 2 centraal staat. Ook kijkt het naar regio's en mogelijkheden voor een pilot in flexibel gebied waarin variant 1 centraal staat.
- Waterschap Brabantse Delta gaat in 2023 rond Zundert aan de slag met het uitvoeren van een pilot rondom natte natuurparel Turfvaart/Bijloop. Of variant 1 of 2 of een mengvorm wordt toegepast, is onderdeel van het gebiedsproces dat daarvoor doorlopen wordt.
- In het najaar van 2023 en 2024 evalueren we beide pilots.
 - Criteria waar we de pilots in 2023 op beoordelen zijn:
 - Draagvlak in het gebied;
 - Uitvoerbaarheid, o.a. op het gebied van bemetering, dataverwerking, vergunning, toezicht en handhaving en sturing op grondwaterstanden;
 - Juridische houdbaarheid ten aanzien van de Wet Natuurbescherming en Waterwet.
 - Criteria waar we de pilots in 2024 op beoordelen zijn:
 - Reductie onttrekking, gerelateerd aan de meteorologische omstandigheden in 2023 en 2024;
 - Genomen of in gang gezette maatregelen die bijdragen aan waterconserving en/of beregeningsbehoefte uit grondwater verminderen.

III.4 Doorontwikkeling BBWP

- We verbeteren de waterkwantiteitsmodule in het BBWP. Hiervoor is een plan van aanpak in de maak.
- We onderzoeken de mogelijkheid om Bedrijfsbodem- en waterplannen die gereed zijn als voorwaarde op te nemen in de keur ter vervanging van het bedrijfswaterplan dat nu is opgenomen in de keur.
- We werken in 2024 een plan van aanpak uit voor het plaatsen van debietmeters op onttrekkingen. We leren daarbij van praktische problemen en oplossingen die we in de 2 pilots verwachten tegen te komen.
- Waar mogelijk zoeken waterschappen in samenwerking met agrariërs en andere terreinbeheerders naar mogelijkheden om (nog) hogere peilen voor het oppervlaktewater te hanteren, voor een goede start van het groeiseizoen.

III.5 Optimaliseren grondwatermeetnet

- We ontwikkelen het grondwatermeetnet, zodat deze een beter beeld geeft in het beeld van de grondwatertoestanden per deelgebied en de trends van het herstel van de grondwaterbalans. Tevens willen we aan de hand van het grondwatermeetnet beter sturing

kunnen geven aan de mogelijkheid om gebiedsgerichte en/of partiële onttrekkingsverboden in te stellen.

- Metingen gebruiken we om o.a. inzicht te geven in het regionale watersysteem, de effectiviteit van maatregelen, en de waterbalans op het perceel.
- Voor het meetnet maken we zoveel mogelijk gebruik van het Beleidsmeetnet Verdroging en projectpeilbuizen om gebruik te kunnen maken van bestaande meetreeksen. Op die manier kan van meerdere meetpunten een langjarig gemiddelde worden afgeleid. Ten behoeve van de sturing zal niet alleen naar freatische grondwaterniveaus gekeken worden, maar ook naar de stijghoogtes van de grondwatermeetpunten. Waar nodig plaatsen we extra peilbuizen.

III.6 Toepassing huidig beregeningsbeleid in 2023

- Waar dit de uitlegbaarheid en onderbouwing ten goede komt, bijdraagt aan de lange termijn richting die we met de houtskoolschets voor ogen hebben, en de noodzaak aanwezig is (bijvoorbeeld in zones rondom kwetsbare/kwelafhankelijke natuur) verbeteren de waterschappen de onderbouwing om wel of niet tot een (gedeeltelijk en/of gebiedsgericht) onttrekkingsverbod over te gaan. Dit doen de waterschappen zoveel als mogelijk gezamenlijk en uniform, met ruimte voor gebiedsgericht maatwerk per waterschap. Optimalisaties in het huidige beregeningsbeleid gaan niet ten koste van de lange termijn doelstellingen en acties.
- Ontwikkelingen op Europese, nationale en provincieschaal die invloed hebben op het beregeningsbeleid blijven we volgen en integreren we zodra die ontwikkelingen rijp genoeg en relevant zijn. Voorbeelden van deze ontwikkelingen zijn het Nationaal Programma Landelijk Gebied en het 7^e Actieprogramma Nitraatrichtlijn.

III.7 Sport- en golfterreinen

- Met de Golfalliantie¹ maken we de afspraak dat we conform variant 2 van de houtskoolschets in 2023 aan de slag gaan met ongeveer 9 pilots (afhankelijk van de deelname) op golfbanen. De insteek is dat volgens het 'voor wat, hoort wat' principe golfbanen hun tees, approaches en greens lang kunnen blijven beregenen (ongeveer 5% van het oppervlak) en alles wat reëel haalbaar doen om water te conserveren op eigen terrein. Voor deze vorm van beregening gelden dezelfde uitgangspunten als voor agrarische beregening.
- Daartoe ontwikkelt de Golfalliantie een bedrijfsspecifiek bedrijfsbodem- en waterplan, dat voldoet aan de volgende criteria:
 - Herkenbaar voor de golfbaan exploitant, passend bij het GEO-duurzaamheidscertificaat;
 - Uitvoerbaar voor greenkeepers;
 - Toetsbaar voor Vergunning, toezicht en handhaving bij de waterschappen;
 - Transparant zijn voor de omgeving;
 - Rekening houden met gemiddelde omstandigheden en hoe om te gaan met extreme (nat en droog).
 - Duidelijke koppeling tussen grondwateraanvulling en beregeningsruimte in relatie tot de omgeving.

¹ De Golfalliantie is een samenwerking van de Nederlandse Golf Federatie (NGF), de Nederlandse Greenkeepers Associatie (NGA) en de Nederlandse Vereniging van Golfaccommodaties (NVG) en vertegenwoordigt daarmee de golfsector.

- In navolging van de golfsector betrekken we in 2023 sportaccommodaties via gemeenten, beheerders en sportbonden om tot specifieke afspraken te komen voor deze groep van onttrekkers. We maken daarbij gebruik van al opgedane ervaringen in het project Blauwe Sportparken van Waterschap de Dommel.

III.8 Oproep aan het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg

- Partijen doen via het Breed Bestuurlijk Grondwateroverleg het uitdrukkelijke verzoek aan die andere projecten en partners in het Grondwaterconvenant om hun aandeel te leveren, zoals de partijen in het beregeningsbeleid dat willen doen. Daarbij gaat het bijvoorbeeld om het gezamenlijk omarmen van de kwantitatieve doelstellingen in het advies Zonder water, geen later en daaruit volgend het beperken van andere onttrekkingen en aanpassing van het bodem- en watersysteem om grondwaterstand herstel mogelijk te maken.

IV. Slotbepalingen

1. Looptijd

We hanteren dit afsprakenkader als jaarplan voor 2023 en maken in het najaar van 2023 nieuwe afspraken.

2. Evaluatie

Dit bestuurlijke afsprakenkader wordt geheel of gedeeltelijk geëvalueerd als één of meer partijen hierom verzoeken. Daarnaast evalueren we de pilots in het najaar van 2023 en passen we het Concept beregeningsbeleid 1.0 aan op basis van de opgedane ervaringen.

3. Concept beregeningsbeleid 1.0 (voorheen: houtskoolschets)

Dit afsprakenkader hoort bij het 'Concept beregeningsbeleid Noord-Brabant 1.0'. Dit is de geactualiseerde 'houtskoolschets beregeningsbeleid', die in december 2022 geactualiseerd is op basis van de uitkomsten van de consultatie in september – oktober 2022. De term houtskoolschets doet geen recht meer aan de status van het concept beleid, vandaar dat een nieuwe naam is gekozen.

Met dit afsprakenkader zetten we een grote stap om het beregeningsbeleid in lijn te brengen met de doelen van en de afspraken in het Grondwaterconvenant.

Plaats, datum

Voorzitter werkgroep beregeningsbeleid	Namens Staatsbosbeheer
M. Jacobs	T. Gorissen
Namens Waterschap De Dommel	Namens ZLTO
M. Tholen	J. Scheepers
Namens Waterschap Aa en Maas	Namens Provincie Noord-Brabant
P. van Dijk	H. Roijackers
Namens Waterschap Brabantse Delta	Namens Natuurmonumenten
N. Mureau	L. Koreman